

ВІДОБРАЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО СПОРЯДЖЕННЯ ТА ОЗБРОЄННЯ НА КАРТИНІ ЯНА МАТЕЙКА «ГРЮНВАЛЬДСЬКА БИТВА»

Анотація. Тези присвячено аналізу відображення військової справи, зброї та спорядження, а також реалістичності та історичної достовірності картини «Битва під Грюнвальдом» автора Яна Матейка – відомого польського художника, який мав неабиякі історичні знання, колекціонував предмети старовини, і, хоча й намагався з особливою скрупульозністю правильно відтворити на полотні історичну дійсність, зобразив власне бачення історії, додавши певні події.

Ключові слова: Грюнвальдська битва, Ян Матейко, озброєння, військова справа, історична достовірність, обладунки.

Abstract. The thesis is devoted to the analysis of the reflection of military affairs, weapons, equipment, as well as the realism and historical authenticity of the painting «Battle of Grunwald». The author of the painting – Jan Matejko – a famous Polish artist who possessed historical knowledge and collected antiques. He tried to accurately reproduce the historical reality on the canvas, but reflected his own vision of history, adding certain events.

Keywords: Battle of Grunwald, Jan Matejko, armament, military affairs, historical authenticity, armor.

Битва під Грюнвальдом є дуже масштабною, яскравою і відомою для широкого загалу подією, що відбулася 1410 р. під час «Великої війни» між силами Тевтонського ордену та об'єднаними військами Королівства Польського і Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Цю подію було описано у багатьох історичних працях та художніх творах. Одним з найвідоміших творів є картина польського художника, майстра визначних живописних полотен на історико-патріотичні сюжети, історіософа Яна Матейка.

Становлення історичної концепції живопису Яна Матейка відображено у працях таких науковців, як О. Бітаєва, І. Старжинський, Г. Стожинський, Г. Пятковський, В. Шпаковський та інші.

Метою дослідження є аналіз відображення військової справи, зброї та спорядження на картині польського художника Яна Матейка «Битва під Грюнвальдом» (1878 р., масло), їхньої реалістичності та історичної достовірності.

Ян Матейко прославився своїми батальними полотнами, найвідомішим з яких є «Битва під Грюнвальдом» – велике полотно шириною майже 10 метрів (426 на 987 см), що розповідає про події 1410 р. На картині ми можемо бачити типове для XV ст. озброєння. Зокрема, у лівому нижньому куті зображено просту польську піхоту з фальшіонами та бойовими сокирами, останні за формою виглядають як ранні бердиші часів XVI ст. з додатковими вістрями на верхньому кінці древка, що робить малоімовірною їхню появу під час подій початку XV ст. Між ними стоїть арбалетник. Лицарська кіннота озброєна лансами і одноручними мечами. Головна сила лицаря у ті часи була у довгому

списі, тому що лицар – це, передусім, важкий кіннотник. Навіть саме слово «ritter» перекладається з німецької як «кінний воїн». Варто зазначити, що меч був допоміжною зброєю лицаря, його використовували у тому разі, коли ламався спис (ленс). Зокрема, на картині видно уламки ленса біля Святого Станіслава, одного з небесних покровителів Польщі. Обладунки зображені на достатньо високому рівні: руки бійців захищають ранні лати, у цьому немає нічого дивного, бо перші згадки про поручі, що повністю захищали передпліччя, датуються XIII ст., тіло сховане під сюркою, яка тоді була ще у моді, і відійшла в історію лише з розповсюдженням стилю так званого білого обладунку у 1450-х рр. Але в очі впадає майже повна відсутність шоломів. Великий князь литовський Вітовт Кейстутович зображений взагалі без обладунків і має лише захист ніг. Судячи з того, що лицарі на задньому плані носять повноцінні шоломи з захистом обличчя і забралом, ми можемо зробити висновок, що це – свідоме художнє рішення, зроблене для передання емоцій персонажів полотна.

Між тевтонським магістром Ульріхом фон Юнгеном і князем Вітовтом зображено двоє селян у нетиповому для Середньовіччя одязі. Варто зазначити, що одяг зображено нетиповий як для литвинів, так і для кримських татар. Автор надихався модою античності, а точніше – її романтизованим образом. Один із зображених селян озброєний бойовою сокирою, інший має при собі протазан, або облоговий ніж типу «волячий язик». Така деревкова зброя була розповсюджена в Європі вже після XV ст. Судячи з усього, автор хотів надати цій зброї вигляду Ховбургської репліки «спис Долі» для додаткового символізму. До речі, реального фон Юнгена вбито, за одними даними, литовським селянином з рогатиною, за іншою – під час двобою з татариним, який вдарив його по голові. Також варто зазначити, що майже всі лицарі на картині зображені у латних рукавичках, які не були розповсюджені у XV ст., для обладунків тих часів характерними були саме рукавиці. Латні рукавички почали робити вже у XVI ст., коли постала потреба використання вогнепальної зброї лицарями. До того часу просто не було потреби робити рухомим кожен окремий палець, тому робили просто броньовані рукавиці.

Отже, як ми можемо бачити, елементи озброєння та спорядження на картині Яна Матейка «Битва під Грюнвальдом» виконані на достатньо високому рівні. Різноманітні історичні неточності здебільшого зроблені навмисно, під впливом романтизму та символізму, як, наприклад, майже повна відсутність шоломів.

Джерела та література

1. Бітаєва О. В. Становлення історичної концепції живопису Яна Матейка. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2014. № 32. С. 275–283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apitphk_2014_32_39
2. Starzynski J. Jan Matejko. Warszawa: Wydawnictwo Arkady, 1979. S. 14–17.
3. Stoczynski H. Matejko. Wroclaw, 2000.